III. Hooft-stuk.

Of de Melk galachtig is en gal maakt, gelijk men gemeenlijk heeft gelooft. Item of de zelve vuurig is.

I.

't IS al van eenige jaren af dat de luiden malkanderen hebben beginnen wijs te maken, *dat de Melk galachtig zoude zijn:* dit is geloof ik hier van daan gekomen, dat de luiden die haar zelven dagelijks op vullen met wijn en andere sterke dranken, gemeenlijk geen lief-hebbers van Melk zijn, om dat als zy die eten, haar kwalijk bekoomt: en dit geschied niet uit een kwaadaardigheid der Melk, maar die ze zoo kwalijk bekoomt, hebben zelfs een kwaad vergift in haar; want indien het kwaad van de Melk kwam, zouw de selve yder een kwalijk moeten bekomen, dat echter soo niet en is, want de meeste luiden sullen zich daar wel by bevinden.

II.

Dese galachtigheid meinen zy te weten, om dat haare mond des ogtens, na dat ze

des avonds Melk gegeeten of gedronken hebben: en dit geschied om dat se een menigte zuur in hare maag en darmen hebben, waar door de Melk komt te schiften en te verzuuren; dit zuure vocht dan in het bloed komende, verdikt al het bloed, zoo, dat ook de kliertjes der lever verstopt raken, waar door de gal niet behoorlijk kan afgescheiden werden: dese stoffe echter in het bloed blyvende, werd te gelijk met het speeksel afgescheiden en dat is de oorzaak van de bitterheid des monds. Ten anderen, gebeurt het dat het zuur in de maag zoodanig zuur is, daar de Melk niet alleen goor maar ook zeer zuur door werd, welk zuur in de maag en darmen trekkingen makende, doet niet alleen het zuur in de mond komen, maar ook eenige droppelen gal, die als door een medelydentheid, gelijk men zegt, uitgelooft werd, en de mond bitter maakt, en dit sijn de meeste oorzaken, waarom zy meinen dat se gal maakt.

III.

'tIs dan een kwaad besluit dat dese bitterheid en gal braken de Melk zouden te wyten zijn: en die luiden die gemeenlijk geacht werden met de galle gekwelt te sijn, hebben gal weinig, maar zuur te veel: de gal maakt noyt geen ziekten in veelheid, maar gemeenlijk in schaarsheid, in dikte, dunte, scherpte en dier-

diergelyke: want indien onſe lichamen veel gal hadden, ze zouden ſoo veel zuurs niet hebben, want daar het *Alcali* d'overhand heeft, aldaar kan *Acidum* mede de baas niet ſpelen. De gal die in ons lichaam gezond is, de zappen vloeybaar maakt, het zuur bedwingt, d'uitwaſeming en uitdyging vervordert, de ſpyſen tot een goede gijl doet werden &c. deſe gal zeg ik is nut in ons lichaam, deſe konnen wy noyt te veel hebben: en deſe werd overvloedig door de Melk voort gebracht, want de gal is gelijk als een vlugge olie van de Melk, by na gelijk de olie die men uit Melk kan diſtelleren.

IV.

't Is vreemt dat de onſe, die zoo veel eſtime voor de oudheid hebben, en geern martelaars daar voor zouden willen zijn, de oude verlaten nu het ſtuk, daar ſe de waarheid getreft hebben; want als ſy in die opinie waren dat de menſchen gallig waren en overvloed van gal hadden, hebben zy onwetende middelen voorgeſchreven die de gal dede vermeerderen, als daar ſijn alle bittere en aromatyke dingen: zeker dit is de oudheid, en waarom dwalen de oude navolgers van haar af? waarom wandelen zy haar niet op het rechte ſpoor na, gelijk wy pogen te doen, in het ſtuk van waarheid? maar neen zy pogen de raſende gal te dempen met verkoelende dingen, met zuur, met kerne-melk

(dat

(dat een verzuurde hui met wat gehotte kaas is) en diergelyke, maar zy konnen de rechte oorzaak nooit ten onder brengen, om dat zy het niet en weten, en verkeerde middelen innemen, soekende secours daar het niet te vinden is. Die dan een man van reden is, en niets en bemind dan de waarheid, ziet wel dat de oorzaak een zuur is, en dat bittere dingen door haar *Alcali* het zuur ten onderen brengen, en dat zulx de Melk mede doet door zijn olie en *Alcali*, en dat dan by gevolg die gemeinde ziekten geen gal-ziekten zijn: by gevolg dan maakt de Melk geen gemeende gal, maar verbetert de gal waar door wy zeer gezond zijn en leven.

V.

Het zoulaas dan is, dat zulke gemeende gallige luiden, zich ganschelijk onthouden van zuur, en van overvloedige vettigheid, dese zijn het die de gal in zijn zachte beweginge troubleren, en de zelve na boven of na onderen uitgutsen. En zoo men eenige dagen dat na gelaaten heeft, zal men de Melk genoegsaam konnen verdraagen: zoo niet zal men daar een derde water in gieten, op dat des zelfs boterachtige deel wat gebroken werde, en de maag en darmen min beswaare, waar door ymand allenxkens daar toe zal gewennen

en

en lang gezond zonder ziekten leven, wat is het een kostelijk pand lang te leven : daar by gezond , en zonder eenige kwaalen , de gezondheid is een verborgen schat , en niemand kend die best als diese moet missen. Het lang leven is ook een zegen Gods en de grauwe hairen een eer-kroon voor die hooge jaren bereikt heeft. Wie zou dan niet afstaan willen van alle debouches , en volgen de zoberheid na , die niet alleen een hemel op de aarde geeft, maar ook een hemel hier namaals : 't betaamt een Christen beter de soberheid na te volgen , dan hier en namaals gepynigt te werden.

VI.

Andere maken weder málkanderen wijs dat de Melk vuurig is , en daarom eten zy geen Melk, op datse niet vuurig zouden werden: de reden daar van zijn slegt en de ervaringe daar van hebben zy noyt ondervonden noch gewaar geworden,dewijl dan alle kinderen en alle luiden die Melk gebruiken vuurig moesten zijn, dat echter niet en gebeurt. Dit staa ik wel toe dat de Melk vuurig is , wanneer de beesten daar de Melk van komt ziek zijn , of eenige pestilentiale ziekten hebben , dan zeg ik is de Melk ongezond en pestig : maar men moet van geen zieke Melk een redeneeringe

ringe trekken en appliceren die op de Melk van gezonde beesten, dat is geheel tegens de wyze van disputeren.

VII.

Als nu de Melk van gezonde dieren al vuurig was, waar zou die vuurigheid in bestaan: het moest in het boterige deel sijn, want de wei en de kaas en zijn het niet. Maar men hoort niemand seggen dat de boter zoo vuurig is, want als men een boteram of twee eet, daar is dikwils meerder boter op, als 'er in een gansche mengele Melk is, hoe komt dat onse Doctoren de boeren niet verbieden de boter ter markt te brengen? ik denk, indiense ervaringe hadden van dat de boeter zoo schadelijk was, dat hier ter plaatse soo veel boter niet zoude gebruikt werden: en vreemde natien sou die zoo geern niet begeren. Dese vuurigheid is dan noch in de boter, noch in de wei, noch in de kaas te vinden, isse dan in geen van drie, zekerlijk so is 'er niet. Eet en drinkt dan vry Melk ze sal niet vuurig zijn noch schadelijk.

IV. HOOFT-